

Östmarks socken

Innehåll:

- 1 Inledning
  - 2 Bevarade kyrkböcker
  - 2 Litteratur
  - 2 Adresser och länkar
  - 3 Historik
  - 5 Orter
  - 6 Ortnamnen
-

SCB-kod: 173705

GEOKOD: 1714040

Åborna på några hemman och finntorp i norra delen av Fryksände socken, begärde på riksdagen, genom häradets bonderepresentanter, att avskiljas till ett särskilt pastorat. Kungl. Maj:t gav 1761 tillstånd till uppförande av en kapellkyrka på gården Östmarks ägor. Östmark tillhörde Sunne pastorat till 1821, då församlingen överfördes till Fryksände nybildade pastorat.

Namnet Östmark är i förhållande till gårdarna Sörmark (Västermark) och Millmark (Mellanmark).

Östmark är en av Fryksdals Häradets nio socknar och har en total yta av ca 414,00 km².

Östmarks kyrka

Foto: Carl-Johan Ivarsson

Storstugan i Törntorp

Östmarks södra hembygdsgård

Ursprunglig plats: Lövåsen i Sörmark

Foto: Gunnar Jonsson

Hagen i Kyrkbyn

Östmarks hembygdsgård

Ursprunglig plats

Foto: Jens-Åke Nilsson

Bevarade kyrkböcker i Östmark

- Husförhörslängder: 1773-
- Flyttningslängder: 1826-
- Födelseböcker: 1765-
- Vigselböcker: 1765-
- Dödböcker: 1765-1811, 1821-

Litteratur om Östmark

- Finnskogens landskap och människor under fyra sekler **Gabriel Bladh**
- Ur Östmarksbygden **E Broberg**
- Från utskog till bygd **Richard Broberg**
- Östmarks tryck. Skrifter om Östmark i urval **Nils Börjesson**
- Finnar i Östmark, Vitsand, Nyskoga, S o N Finnskoga **Jarl Ericson**
- Min bok om Östmark **John Eriksson**
- Dagbok över mina vandringar på Wermlands och Solörs finnskogar 1821 **C A Gottlund**
- Ulvsjön och Fäbacken - En värmländsk finnbygd **Anders Mattsson**
- Övre Fryksdalen **Anders Mattsson**
- Studier i den sociala kontrollen i Östmark **Carl-Erik Måwe**
- Värmlänningar i Nordamerika **Carl-Erik Måwe**
- Bygd och Näringsliv i Norra Värmland **Yngve Nilsson**
- Arbetsvandringar och Överbefolkning i Östmark församling 1861-1876 **Niclas Persson**
- CA Gottlunds nedteckningar av finska släktnamn i husförhörslängderna 1821-27 för Östmark **Niclas Persson**
- Timmerhantering och avsalusågning i Norra Fryksdalen 1602-1846 **Niclas Persson**
- Konradfors bruksarkiv **VärmlandsArkiv**
- Geografiutveckling och geografisk utveckling **Lage Wahlström**

Adresser och länkar rörande Östmark

- [Fryksdals härad](#)
- Föreningens sockenombud som kan svara på frågor om Östmark

Historik om Östmark

Texten är hämtad från bokverket ”Gods o gårdar”.

Östmarks socken består huvudsakligen av storkuperad skogsmark. Många av bergstopparna överstiga 300 meter. De mera bekanta bergen äro Mulldusen, Klacksberget och Ränneberget, det sista känt för sin omfattande reliktfloa. Socknen är rik på vackra sjöar och strömmande vattendrag. De största sjöarna äro Kläggen, Arnsjön, Stora Hällsjön, Runnsjön och Nyckelvattnet. Den sistnämnda, känd för sin skönhet och sitt fiske, ligger delvis i Norge. Från Norge sträcker sig den stora gränssjön Stora Röjden in i Östmark, där den avrinner genom Röjdälven. Andra större vattendrag äro Hasslan, utflöde för bl.a Södra Hässlingen, och Viggälven, som avvattnar Boviggen i Vitsands församling.

Större delen av denna trakt var länge ödemark. Inga fasta fornlämningar äro heller kända. Vid 1500-talets början funnos dock några gårdar, Ithermarchen (Sörmark), Mellmarchen (Mellmark) och Öwerstmarchen (Östmark), som finnes omnämnda i den första jordeboken från denna tid. »Mark» har här sin urgamla betydelse av utkant, utmark, gränsskog eller skog. Under 1600-talet upptogos också gårdarna Runnsjön och Långerd.

Med detta århundrade och kanske i slutet av föregående seklet tillkom ett nytt befolkningselement, då invandrade finnar i ganska stort antal slog sig ned här. Medan den svenska bebyggelsen i allmänhet höll sig till de nedre dalarna, sökte finnarna sig oftast till höjdsträckningarna. Härvid leddes de av sin instinkt, då marken på höjderna i detta område ofta innehåller förvittrande hyperit och därför är bördigare än i dalgångarna.

Carl Axel Gottlund, som på 1820-talet besökte Östmark, har i sin dagbok efterlämnat en mängd anteckningar och sägner om denna finska kolonisation. Mullikiärnä (Mulltjärn) bestod då av gårdarna Alakylä, Mattila, Juhola och Saunola. Den första bebyggaren här hette Häkkinen. Han blev senare med sina söner bortdriven av slakten Oinoinen, varför han

slog sig ned på ödegården Mäkkylä. Gransjö by skall ha först upptagits av en Haljainen, Hollanti eller Hollandstorp av en finne Holland, som senare utskrevs till soldat och då fick namnet Per Stark, och Södra Röjdåsen söder om Röjdåfors av en Sikainen.

Samtidigt med denna finska kolonisation förekom också en livlig svensk nybyggarverksamhet, då sätrar och utmarker upptogos till nya gårdar, varför befolkningen snabbt ökades. Den avsevärda folkmängden gjorde på 1700-talet behovet av en kyrka i dessa trakter allt mer kännbart. Riksdagsmannen Per Persson från Östmark ansökte vid riksdagen 1731 om tillstånd för byarna i denna del av det dåvarande Fryksände att få bygga en sådan. Kungl. Maj:ts bifall dröjde ända till 1761. År 1765 kunde den nya kyrkan invigas, den är av trä, spänklädd och med ett mycket vackert torn. Dess förste präst blev komministern M. Frychius, som under många år verkade i denna församling. Prästen erhöll »ett vackert boställe, vilket konungen i sin resolution påyrkade». Fernow omtalar som en märklighet, att en av de första, som jordfästes i det nya templet, var kyrkans tillskyndare Per Persson och hans hustru Karin Jonsdotter.

Östmark låg avlägset från den egentliga bruksbygden och hade ganska besvärliga kommunikationer. Under 16- och 1700-talen levererades dock träkol härifrån till bruken vid Fryken. Först när den gamla bruksindustrien redan stod inför sitt upphörande, anlades Konradsfors' bruk vid Röjdån. År 1838 fick Konrad Fitinghoff tillstånd att här anlägga två hamrar med två härdar. Påföljande år fick han även privilegium på ett manufakturverk. Fitinghoff var en man med stora vyer. Bland annat påbörjade han en kanal från Östmark till Fryken och anlade en såg och en kvarn vid Röjdåfors. Tyvärr förslogo ej hans ekonomiska resurser, och efter ett par årtionden måste han gå i konkurs. Bruket

bar sig dåligt, även i fortsättningen, och på 1870-talet måste det helt nedläggas.

I socknen finnes en hembygdsförening, som har till uppgift att bevara sambandet mellan gången tid och nutid. Sina samlingar av gamla saker har föreningen förvarade i en gammal förnämlig bondgård, »Hagen» som förvärvades av föreningen 1943.

Östmarks finska inbyggare ha nu fullständigt smält sammans med de svenska. Ännu finnes det dock kvar en och annan äldre person i övre delen av socknen som kan tala sina Savolaxska förfäders språk.

Orter i Östmark

- Binamn

* Försvunnet

Stavning enligt jordeboken

Namn	Binamn	Mantal	Jordnatur	RT90 x	RT90 y
Arnsjön		1/4	sk	6691920	1324690
Gransjön		1/4	sk	6695510	1322770
Långerud		1/4	sk	6690370	1329280
Millmark		1	sk	6684790	1334890
Multtjärn		1/8	sk	6703810	1328770
Runnsjön		1/4	sk	6680500	1328410
Råbäcken		1/3	sk	6695940	1323790
Rådömsängen		Äng	sk	6688510	1332430
Röjdöset		1/8	sk	6701430	1323660
Röjdåsen N		1/4	sk	6697910	1325280
Röjdåsen S		1/4	sk	6697050	1325690
Sörmark	Västermark-	1	sk	6684400	1335310
Tväråna		1/4	sk	6693930	1327380
Ulvsjön		67/480	sk	6686500	1325690
Västermark-	Sörmark	1	sk	6684400	1335310
Östmark 1		1	sk	6688990	1331590
Östmark 2		Kyrkoherdeboställe	sk	6688020	1332310
Östmark		Socken		6688400	1331720
Östmark		Tätort		6688700	1331690

Ortnamnen i Östmark

Källa: Sveriges ortnamn - Ortnamnen i Värmlands län

---

1 Arnsjön

Ärnsjön 1/4 sk. - Arnssiön 1669, Ahrnsjön 1680, Arnsjön 1825 **1877** jb. - Ernsjötorp 1657 1742 R 133, Ärnsjöen sl. 1600t. ggk. - siön 1770t. lh, Ernsjön 1790 1837 lh. ~ Första g. jb 1669 (f. d. nyb.), skatteh. 1/4 mtl. Namnet är givet efter den närliggande *Arnsjön*. Härledningen av f. leden är okänd, så mycket mer som dial.uttalet är påfallande.

---

1 Gransjön

1/4 sk. - Granssiön 1649, Grenssiönn 1660, Gränsjön 1680 1715, Gränsjön 1825 1877, Gransjön **1914** jb. - Gränsjötorp 1657 1742 R 133, Gransjön 1750t. 1850t. lh, Gransjön 1773 1910 kb 1909 taxl bek. ~ Första g. jb 1649 (1644), skattenyb. (uppt. på Millmarks ägor), snart överfört till hmn (1/4 mtl). Namnet är givet efter den närliggande St. *Gransjön*.

---

1 Långerud

1/4 sk. - Långerudh 1650, Långerud **1877** jb. ~ Första g. jb 1650, skatteh. 1/4 mtl. Namnet betyder 'den långa röjningen'.

---

1 Millmark

1 sk. - Mälmark 1540, Melmarck 1542 1546, Melmarcken 1550, Medelmarck 1564 1600, M. Marckenn 1660, Millan Marken 1825, Mellan Marken 1877, Millmark **1914** jb. - Medelmarcken 1546 tl, Mellmark 1757 1850t. lh 1773 kb bek, Millmark 1910 kb. ~ Ä. jbr skatteh. 1 mtl. Jfr *Sörmark* (och *Östmark*). F. leden är urspr. fsv. *midhal-* (jämte *müdhal-*) 'mellerst'.

---

1 Multtjärn

1/8 sk. - Mulekiern 1649, Mullekiärnn 1660, Mullkiern 1686, Mullkjern 1825 1877, Multtjärn **1914** jb. - Multtjärn 1910 kb. ~ Första g. jb 1649 (1646), skattenyb. (uppt. på Östmarks ägor), snart överfört till hmn (1/8 mtl). Namnet är givet efter det närliggande *Multtjärnet*. F. leden innehåller väl dial.ordet *multer*, *molter* 'hjortron'.

---

1 Runnsjön

1/4 sk. - Rumssiön 1649 1660, Runsjön 1825 1877, Runnsjön **1914** jb. - Rundsiön 1657 R 133, -sjön 1773 1910 kb Rundsiötorp m. 1600t. ggk. ~ Första g. jb 1649 (1646), skattenyb. (uppt. på Torsby ägor), snart överfört till hmn (1/4 mtl). Namnet är givet efter den närliggande *Runnsjön*. F. leden kan på grund av sjöns form icke vara ordet *rund*, ehuru den numera så uppfattas.

---

1 Råbäcken

1/3 sk. - Råbäcken 1763 **1877** jb. - Råbäcken 1752 lh, -becken 1773 kb. ~ Första g. jb 1763 (skattl. 1754), skatteh. 1/3 mtl. Namnet har urspr. tillkommit den förbiflytande bäcken. F. leden är ordet *rå* i *rågång*.

---

1 Rådomsängen

en äng sk. - Rådomsängen **1917** jb. ~ Upptagen i jb jämlikt kammarkollegii brev 24/7 1917. Namnet *Råd*om är dat. pl. av fsv. *rodha*, *rudha* 'röjning' eller av *rudh* med samma bet. En del av hemmanet Rådom i Fryksände sn.

---

1 Röjdaset

1/8 sk. - [Rygdässen 1653], Rögdoaset 1686 1825, Röjdaset **1877** jb. - Rygdosett m. 1600t. R 133. ~ Första g. jb 1653, skatteh. 1/8 mtl. Gården ligger nära *Röjdans* utlopp ur sjön S. *Röjden*. S. leden är best. form av ordet *os* 'åmynning'.

---

1 Röjdåsen, Norra

Röjdåsen 1/4 sk. - Rögden 1649; Rýgdåsen 1660, N. Rögdhåsen 1686, Röjdåsen Norra **1877** jb. ~ Första g. jb 1649 (1644), skattenyb. (uppt. på Millmarks ägor), 1650 överfört till hmn (1/4 mtl). Kallades tidigare endast *Röjdåsen*, liksom ännu i dagligt tal. Jfr *Röjdåsen, Södra*. Om namnet se *Röjden* och *Röjdan*. Namnet *Röjdan* innehåller möjligen ett fnord. *rögð, bildat (som *bygd* till *byggja*, *fylgd* till *fylgia*) till ett verb *rögja, motsvarande mhty. *ruoben* (av *robjan) 'ryta, vråla', på samma sätt som isl. *rögja*, fsax. *wrogian* motsvarar got. *wrohjan* 'anklaga'.

---

1 Röjdåsen, Södra

Röjdåsen 1/4 sk. - Rýgdossen 1650, Rýgdåsen 1660, S. Rögdhåsen 1686, Röjdåsen Södra **1877**. ~ Första g. jb 1650, skatteh. 1/4 mtl. Kallades tidigast endast *Röjdåsen*, liksom ännu i dagligt tal. Om namnet se *Röjdåsen, Norra*.

---

1 Sörmark

1 sk. - ? Wästermark 1540, -markenn 1551, Westenmarck 1548 1550; Söd mark 1564, Södre markä 1565, Södre markan 1610, Marken Södra 1877, Sörmark **1914** jb. - Sörmark 1722 1854 lh 1773 kb ek Cm. ~ Första g. jb 1564, skatteh. 1 mtl, men motsvarar troligen *Västermark* jb 1540-51. Ligger söder om Millmark (se denna gård). Jfr även *Östmark*.

---

1 Tväråna

1/4 sk. - Tuaråna 1655, Tuärånn 1660, Tväråna 1825 **1877** jb. ~ Första g. jb 1655, skatteh. 1/4 mtl. Namnet är givet efter den förbiflytande *Tvärån*. S. leden är dial. best. form av *å*.

---

1 Ulvsjön

67/480 sk. - Vlfsjön 1649, Ulfsjön 1825 **1877** jb. - Ulfsjötorpet 1785 lh, -torp 1785 1790t. lh. ~ Första g. jb 1649 (1644), skattenyb. (uppt. på Östmarks ägor), snart överfört till hmn (1/4 mtl). Jfr *Fäbacken* i Lekvattnets kapell. Namnet är givet efter de närliggande *Ulvsjöarna*.

Östmark

- Östermark o. d. 1540-1590, markä 1565, Östremarka 1564, Marken Östra 1877, Östmark **1914** jb. - Östmar(c)k 1644 R1 1657 1742 R 133 1850t. lh 1664 Gs 305 1773 kb 1779 Fw 874 1909 taxl ek Cm. ~ Omfattar en gammal gård samt en numera tillkommen oskattlagd fastighet. Se vidare *Millmark* och *Sörmark*.

1 1 sk. ~ Ä. jbr skatteh. 1 mtl.

2 sk. ~ Införes jb 1877, oskatl.

Kyrkoherdeboställe.

Östmarks socken

Utbruten ur Fryksände sn år 1805.

Om namnet se byn *Östmark*.

Jordeboksformer: Östmarks S. 1805 **1877**.
